

SAVONIA

VALITSE KOHDE.

VALITSE KOHDE.

VASTAAVAN KURAATTORIN PAL- VELUT KOULUKURAATTORIN TYÖN TUKENA

Kokemuksia Kala- ja Pyhäjokilaaksojen alueelta

TEKIJÄ/T:

Pentti Miettinen SS13M1

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	KURAATTORITYÖ OSANA OPPILASHUOLTOA.....	6
2.1	Tilanne ennen uutta oppilas- ja opiskelijahuoltolakia	6
2.2	Oppilas- ja opiskelijahuoltolain keskeiset sisällöt ja tavoitteet.....	7
3	SOSIAALITYÖNTEKIJÄ JA SOSIONOMI OPISKELUHUOLLON TOTEUTTAJINA	9
3.1	Vastaava kuraattori koulukuraattorin työparina	10
3.2	Vastaava kuraattori lähiesimiehenä ja työn ohjaajana.....	11
3.3	Vastaava kuraattori konsulttina ja neuvonantajana	12
3.4	Vastaava kuraattori oppilashuollon lisäresurssina	12
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	14
5	TUTKIMUKSEN VALMISTELU JA TOTEUTUS.....	15
5.1	Teemahaastatteluiden toteutus.....	15
5.2	Aineiston käsittely	16
5.3	Eettisyys ja luotettavuus.....	16
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	18
6.1	Työparityöskentelyn kuraattorityöhön tuoma hyöty	18
6.2	Esimiestyö koulukuraattoreiden arjessa	19
6.3	Konsultoinnin merkitys koulukuraattoreille	20
6.4	Vastaava kuraattori lisäresurssina	20
6.5	Vastaavan kuraattorin palvelut osana lain kokonaisvaikutusta	21
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	24
8	POHDINTA.....	26
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	29
	LIITE 1: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO.....	31
	LIITE 2: OPPILASHUOLLON SUOSTUMUSLOMAKE	32

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Pentti Miettinen	
Työn nimi Vastaavan kuraattorin palvelut koulukuraattorin työn tukena. Kokemuksia Kala- ja Pyhäjokilaakson alueelta	
Päiväys	21.4.2016
Sivumäärä/Liitteet	32/2
Ohjaaja(t) Hannele Tams	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Pyhäjärven kaupungin sivistystoimi	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön tilaaja on Pyhäjärven kaupungin sivistystoimi. Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta (1287/2013) tuli voimaan elokuussa 2014. Uudessa laissa määritellään keskeisiksi asioiksi yhteisöllisyys, varhainen tuki ja ammatillisuus. Koulukuraattorin ja muiden opiskeluhuollon palveluiden laatuun ja saatavuuteen kiinnitetään huomiota.</p> <p>Aivan uutena ammattinimikkeenä laissa mainitaan vastaava kuraattori, jolle asetetaan sosiaalityöntekijän kelpoisuusvaatimus. Koulukuraattorien yleiseksi kelpoisuudeksi määritellään sosionomin (AMK) tutkinto. Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan näiden kahden erilaisen sosiaalialan ammattilaisen yhteistä työtä oppilashuollossa Kala- ja Pyhäjokilaakson alueella.</p> <p>Opinnäytetyöni tavoitteena oli kerätä odotuksia ja kokemuksia vastaavan kuraattorin palveluista Kala- ja Pyhäjokilaaksojen alueella. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla neljää koulukuraattoria ja kolmea vastaavaa kuraattoria. Kaikki haastateltavat olivat eri paikkakunnilta. Teemahaastattelut toteutettiin joulukuun 2015 ja helmikuun 2016 välisenä aikana. Aineisto analysoitiin maaliskuun 2016 aikana.</p> <p>Vastaavan kuraattorin ja koulukuraattorin yhteinen työ on jaoteltu teoriaosuudessa neljään osa-alueeseen. Nämä ovat työparityöskentely, konsultointi, lähiesiemiestyö ja muu oppilashuoltotyön lisäresurssi. Teoria pohjautuu Laura Bronsteinin ja Elina Rahkon aiempiin tutkimuksiin. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää oppilashuoltotyön kehittämisessä paikkakunnittain ja alueellisesti.</p>	
Avainsanat Oppilashuolto, työparityöskentely, konsultointi, lähiesiemiestyö	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Pentti Miettinen			
Title of Thesis What kind of support could services of a school social worker in charge provide to a school social worker? Experiences in the area of Kalajokilaakso and Pyhäjokilaakso.			
Date	21.4.2016	Pages/Appendices	32/2
Supervisor(s) Hannele Tams			
Client Organisation /Partners The town of Pyhäjärvi; Education services			
<p>Abstract</p> <p>The orderer of this thesis is the town of Pyhäjärvi. The new Student Welfare Act (1287/2013) came into force in Finland on 1 August in 2014. There are defined communality, early support for students and professionalism as the main issues in the new law. The quality and availability of the services of school social workers and other student welfare services are paid attention to.</p> <p>There is indicated a totally new job title in the new law: a school social worker in charge, whose professional competence is determined to be a social worker. A general competence of school social worker has been mentioned to be a bachelor of Social Services. In this thesis I have researched co-operation and shared work between these two different professional workers in student welfare services in the area of Kalajokilaakso and Pyhäjokilaakso.</p> <p>The purpose of my thesis was to research school social workers' expectations and their experiences about the services of the school social worker in charge in the area of Kalajokilaakso and Pyhäjokilaakso. The research was put into practice by interviewing four ordinary school social workers and three school social workers in charge. All of them came from different towns. All interviews were done between December 2015 and March 2016. I have analyzed the material I have got during March 2016 and April 2016.</p> <p>In the theory part the common work between school social worker and school social worker in charge is categorized into four different items. That items are working in pairs, mentoring, consulting and working as another extra resource of student welfare services. The theory is based on earlier researches of Elina Rahko (2011) and Laura Bronstein (2003). The results of the thesis can be used for developing student welfare services locally or in the area of Kalajokilaakso and Pyhäjokilaakso.</p>			
<p>Keywords Student welfare, working in pairs, consulting, mentoring</p>			

1 JOHDANTO

Sosiaalialan opintoihini Savonian ammattikorkeakoulussa Iisalmissa liittyvän opinnäytetyöni käsittelee vastaavan kuraattorien palveluita koulukuraattorin työn tukena Kala- ja Pyhäjokilaaksojen alueella. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Pyhäjärven kaupungin sivistystoimi. Aiheen valintaan vaikutti ratkaisevasti oma kolmivuotinen työkokemukseni koulukuraattorin työstä. Spesifisti koulun sosiaalityötä käsittelevää tieteellistä kirjallisuutta on varsin niukasti; sen sijaan eri lähestymiskulmista koulukuraattorin työtä käsitteleviä opinnäytetöitä ja pro gradu -tutkimuksia on runsaasti. Samaan aihepiiriin opinnäytetyöni kanssa liittyy myös Elina Rahkon pro gradu -tutkimus *Samassa veneessä sosiaalialalla* (2011), missä tekijä on selvittänyt teemahaastattelujen avulla nimenomaan sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien välistä työparityöskentelyä.

Aihe on hyvin ajankohtainen puolitoista vuotta sitten voimaan tulleen uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain vuoksi. Opiskeluhuollon menetelmät ovat murroksessa. Yhteisöllisyyden ja varhaisen tuen toteuttaminen vaativat koulukuraattoreilta entistä enemmän ammatillista osaamista. Vastaavan kuraattorin ammattinimike on täysin uusi ja se mainitaan uudessa laissa ainoastaan yhdessä kohtaa. Nimike ei ollut käytössä ennen elokuun 2014 lainmuutosta eikä tämän toimenkuvan sisältöä tai vaikuttavuutta ole Suomessa ehditty tutkia tai tarkastella sosiaali- tai kasvatustieteiden kirjallisuudessa. Vastaavan kuraattorin tehtävää käsitellään uuden lain lisäksi Sosiaali- ja terveysministeriön joulukuussa 2015 kunnille lähettämässä soveltamisohjeessa. (Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta 1287/2013; Sosiaali- ja terveysministeriö 2015.)

Koulukuraattorit ja muut opiskeluhuollon toimijat odottavat lakimuutoksen helpottavan oppilashuoltotyön kuormittavuutta. Vaikka paikkakuntakohtaisia eroja on paljonkin oppilashuoltotyön resurssien määrässä, kuraattorityön luonne on kaikkialla pitkälti samanlainen. Työssä on kysymys ennen kaikkea vuorovaikutuksesta ja asiakkaan kohtaamisesta. Uuden lain myötä odotetaan ennen kaikkea oppilashuoltotyön painotuksen siirtymistä korjaavasta työstä ennaltaehkäisevän työn suuntaan.

Opinnäytetyön teoria perustuu kolmeen pääkohtaan. Nämä ovat elokuussa 2014 voimaan tullut uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) ja siitä joulukuussa 2015 Sosiaali- ja terveysministeriöltä saatu soveltamisohjeistus (STM 2015), Elina Rahkon (2011) pro gradu -tutkimus *Samassa veneessä sosiaalialalla* sekä Laura Bronsteinin (2003) julkaisu *A Model for Interdisciplinary Collaboration*. Rahko on tutkinut sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan välisen työn ominaispiirteitä sosiaalitoimissa ja Bronstein laajemmin monialaista yhteistyötä ja työparityöskentelyä.

2 KURAATTORITYÖ OSANA OPPILASHUOLTOA

Koulukuraattori on perinteisesti mielletty koulun sosiaalityöntekijäksi tai ainakin sosiaalityön edustajaksi koulun sisällä. Osa Suomen koulukuraattoreista on sivistystoimen ja osa sosiaalitoimen tai hyvinvointipalvelujen alaisuudessa. Noin 40 vuotta sitten oppilashuoltokomitean mietinnössä (1973: 151) annetun määrittelyn mukaan koulukuraattori on ennaltaehkäisevän sosiaalityön aktivoija ja suorittaja sekä sosiaaliturvan että sosiaalityön asiantuntija. Lastensuojeluasetuksen muutoksessa (546/1990) täsmennettiin koulukuraattorityön järjestämisvelvoitetta. Lisäksi määriteltiin koulukuraattorityön toteuttamispaikaksi ensisijaisesti koulu. Opetushallituksen julkaisussa vuonna 2011 mainitaan koulukuraattorin työskentelevän kokonaisvaltaisesti yksilön, perheen, ryhmän ja kouluyhteisön tasolla. (Kiviluoma 2010, 6; Opetushallitus 2011, 33).

Uusina oppilashuollollisina nimikkeinä (ei kuitenkaan lain määrittäminä) ovat viime vuosina nousseet esille koulusosionomit, -tsempparit ja -psykkarit. Toimenkuva näissä tehtävissä on vaihdellut ta-pauskohtaisesti. Lähtökohtaisesti ne ovat koulukuraattorityötä ja opiskeluterveydenhuoltoa täydentäviä tehtäviä. Lisäresursseilla on pyritty varmistamaan sekä matalan kynnyksen palveluiden saatavuus että riittävä ammattitaito oppilashuollossa. Ainakin yhdellä alueen paikkakunnalla palveluita on täydennetty erikseen määritellyn koulunuorisotyön avulla.

2.1 Tilanne ennen uutta oppilas- ja opiskelijahuoltolakia

Koulukuraattorien työ on perinteisesti ollut sekä päivystysluonteista akuuttiasioiden hoitoa että hie-man suunnitelmallisempaa ajanvarausasiakkaiden kohtaamista. Resursseista ja kompetensseista on sitten ollut paikkakunnittain kiinni se, minkä verran kuraattori on ehtinyt painottaa työtään ennaltaehkäisevän työn suuntaan. Korjaavaa työtä on määrällisesti ollut enemmän. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämien kouluterveyskyselyiden mukaan lähes 80 % peruskouluikäisistä kokee koulukuraattorin vastaanotolle pääsemisen nykyään erittäin tai melko helpoksi. Lukiolaisten kohdalla luku on muutaman prosenttiyksikön pienempi. Kyselyyn vuonna 2013 vastanneista peruskoululaisista 14 % kertoi käyneensä lukuvuoden aikana koulukuraattorin vastaanotolla vähintään kerran. Lukiolaisten kohdalla vastaava luku on vain 6 %. Lakisääteiseksi kuraattoripalveluiden järjestäminen tuli siis toisen asteen opiskelijoille vasta vuonna 2014. Samassa vuoden 2013 kyselyssä 25 % peruskouluikäisistä tytöistä ja 12 % peruskouluikäisistä pojista kertoi hakeneensa joskus elämänsä aikana apua joltain ammattiauttajalta masentuneen tai ahdistuneen mielialan takia. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2006–2013.)

Kuraattorit ovat usein kokeneet joutuneensa kantamaan yksin suurta vastuuta yksilöasiakkaiden oppilashuollollisesta tuesta. Lain mukaan (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, §3) koulun oppilashuollon on tehtävä tavoitteellista yhteistyötä perheneuvolan ja sosiaalitoimen kanssa. Koulukuraattorien yksinäisyyden kokemusta on saattanut lisätä opetushenkilöstön tyystin erilainen näkemys oppilaan koulunkäynnissä ilmenevien hankaluuksien syistä. Oppilaan alkamattomuus ja tekemättömyys saate-

taan tulkita usein suorasukaisesti haluttomuudeksi tai laiskuudeksi. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus ovat rajoittaneet yksityiskohtaisen tiedon jakamista koulun muulle henkilöstölle. Useissa kunnissa on saattanut olla jopa tuhansia oppilaita yhtä kuraattoria kohti. Koulukuraattorien kuormittuneisuutta on pyritty vähentämään vuosien aikana mm. erilaisin oppilasmääräsuosituksin sekä työnohjausta järjestämällä.

Pyhä- ja Kalajokilaaksojen alueella koulukuraattorit perustivat oman yhdistyksen talvella 2013–2014. Yhdistyksen tarkoituksena on ollut luoda kouluilla tehtävään kuraattori- ja sosiaalityöhön yhteisiä toimintamalleja ja käytänteitä sekä järjestää vertaistapaamisia ja koulutusta alueen kuraattoreille. Alueen kunnissa toimi ennen lainmuutosta kaikkiaan 17 perusopetuksen piirissä työskentelevää koulukuraattoria, joista ainoastaan neljällä oli sosiaalityöntekijän kelpoisuus. Muutamassa suurimmassa kunnassa (Ylivieska, Nivala, Oulainen ja Kalajoki) oli perusopetuksen puolella kaksi kuraattoria, jotka pystyivät hyötymään keskinäisestä työnjaosta muun muassa jyvittämällä toimintaansa eri koulujen tai ala- ja yläkoulun välillä. Usein sama kuraattori työskenteli kunnan kaikilla kouluilla ja luokka-asteilla.

2.2 Oppilas- ja opiskelijahuoltolain keskeiset sisällöt ja tavoitteet

Oppilas- ja opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän fyysisen ja psyykkisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä, ylläpitämistä ja niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä. Lain tavoitteisiin kuuluvat yksilö- ja yhteisötason ongelmien ennaltaehkäisy, kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön edistäminen, palvelujen saatavuuden ja laadun tasavertaisuuden varmistaminen ja varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville. (Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta 2013, §2.)

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki muuttaa aikaisempaa asetelmaa. Koulukuraattorin kelpoisuudeksi määritellään sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinto, mikä käytännössä tarkoittaa sosionomin tutkintoa. Vastaavalta kuraattorilta edellytetään sosiaalityöntekijän kelpoisuutta. Sosiaalialan koulutus on molemmissa toimenkuvissa välttämätön. Oppilashuollon työntekijöiksi laki määrittelee kuraattorin lisäksi muut kouluilla toimivat sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset kuten koulupsykologin, -terveydenhoitajan ja -lääkärin. Uusi laki siirtää oppilashuollon painopistettä selkeästi yhteisöllisen oppilashuollon suuntaan. Yhteisöllisyydellä pyritään ennaltaehkäisevään painotukseen lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa. Yhteisölliseen oppilashuoltotyöhön keskittymisen uskotaan vähentävän tulevaisuudessa kuormitusta ja tarvettakin yksilöihin suuntautuvan työn kohdalla. (Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta 2013, §3; Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 4; Wallin 2011, 45–48.)

Elokuussa 2014 voimaan astuneen uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain keskeisiin sisältöihin kuuluvat koulukuraattorin kelpoisuusehtojen määrittelyn lisäksi muun muassa koulukuraattorin ja -psykologin palveluiden saatavuuden varmistaminen, oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen toteutus myös toisen asteen opiskelijoille sekä vastaavan kuraattorin palveluiden järjestäminen. Lain tarkoituksena on lisätä asiakkaan oikeusturvaa ja oppilashuoltotyön ammatillisuutta sekä tuoda oppilas-

huoltotyössä tarpeellista sosiaalityön näkökulmaa esille. Laki velvoittaa koulutuksen järjestäjää toteuttamaan opiskelijahuollon moniammatillisena yhteistyönä toimivana yhtenäisenä kokonaisuutena. Yksilökohtaisessa asiakastyössä laki puolestaan edellyttää henkilökohtaisen kuraattoritapaamisen järjestämistä kiireellisissä tapauksissa samana tai viimeistään seuraavana työpäivänä pyynnön esittämisestä. (Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta 2013, §1–§9, §15.)

Vastaava kuraattori saattaa toimia tilanteesta riippuen erilaisissa ammattirooleissa. Uusi laki ei määrittele vastaavan kuraattorin työtehtäviä. Laissa on ilmaistu ainoastaan kaksi asiaa: vastaavalla kuraattorilla on oltava sosiaalityöntekijän kelpoisuus ja jokaisen oppilaitoksen käytettävissä on oltava vastaavan kuraattorin palveluita. Näin ollen vastaavan kuraattorin työtä ohjaavat laissa määritellyt yksilöllisen ja yhteisöllisen oppilas- ja opiskelijahuollon tavoitteet. (Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta 2013, §2–§7.)

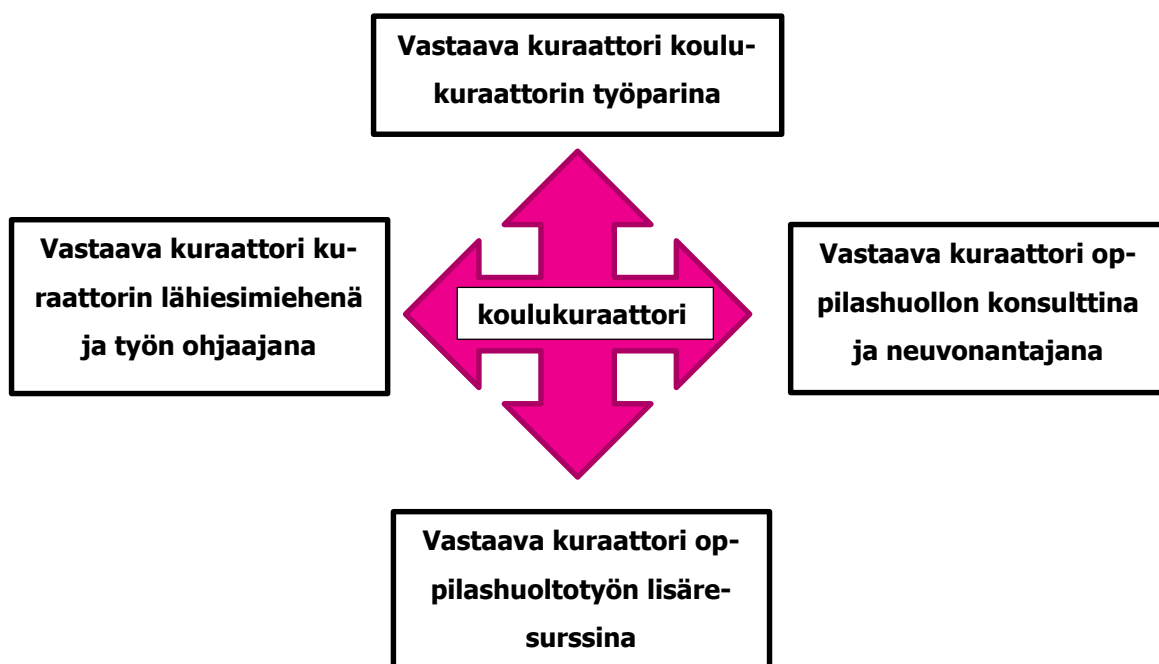
Uuden lain tavoitteisiin kuuluvat yksilö- ja yhteisötason ongelmien ennaltaehkäisy, kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön edistäminen, palvelujen saatavuuden ja laadun tasavertaisuuden varmistaminen ja varhaisen tuen turvaaminen sitä tarvitseville. Yksilökohtaisen oppilashuollon palveluita tarjoavat kouluterveydenhoitaja, -lääkäri, -kuraattori ja -psykologi sekä monialainen asiantuntijaryhmä. Viimeksi mainittuun kuuluvat ne toimijat, jotka oppilas tai hänen huoltajansa katsovat tarpeelliseksi. Lisäksi pedagoginen tuki voi olla oppilashuollon yksilökohtaista palvelua. (Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta 2013, §2.)

Yhteisöllisen oppilashuollon tehtäviin kuuluvat muun muassa oppilasryhmien ja koko kouluyhteisön hyvinvoinnin seuraaminen, arvioiminen ja kehittäminen sekä kouluympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä huolehtiminen. Oppilashuollon tavoitteet ja keskeiset periaatteet on sisällytettävä myös opetussuunnitelmaan. Sen toteuttaminen edellyttää yhteistyötä opettajien, oppilaiden, huoltajien ja eri asiantuntijoiden kesken. (Ikonen ja Virtanen 2007, 122–123; Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta 2013, §4.)

3 SOSIAALITYÖNTEKIJÄ JA SOSIONOMI OPISKELUHUOLLON TOTEUTTAJINA

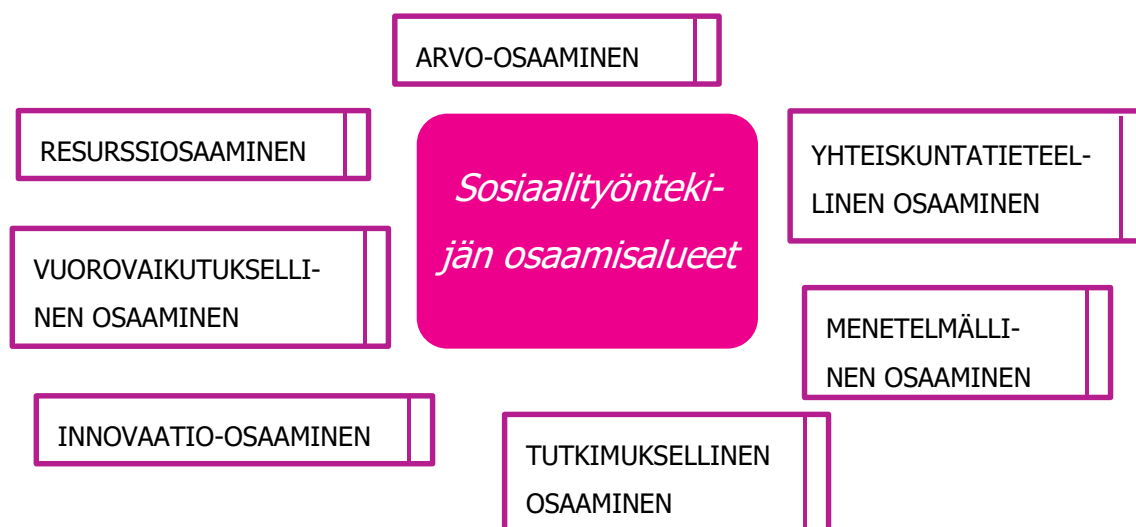
Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 § (1287/2013) määrittelee siis koulukuraattorin vähimmäiskelpoisuudeksi sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon eli sosionomin (AMK) tutkinnon. Ministeriön soveltamisohjeen mukaan katsotaan koulukuraattorin kelpoisuudeksi riittävän myös soveltuva yhteiskunta- tai käyttäytymistieteiden korkeakoulututkinto, johon sisältyvät tarvittavat sosiaalityön ai- neopinnot. Vastaavalla kuraattorilla puolestaan on oltava sosiaalityöntekijän kelpoisuus (STM 2015, 4).

Lainsäätäjä on arvioinut sosiaalialan osaamisen koulukuraattoreille välttämättömäksi. Uuden lain vaikutuksesta jatkossa opiskeluhoitotyössä toimii entistä enemmän yhdessä sosionomeja ja sosiaalityöntekijöitä. Elina Rahkon (2011) pro gradu -tutkimus *Samassa veneessä sosiaalialalla* ja Laura Bronsteinin (2003) *A Model for Interdisciplinary Collaboration* -teos soveltuvat tästä syystä hyvin opinnäytetyön teoreettiseksi perustaksi. Kuviossa 1 on vastaavan kuraattorin ja koulukuraattorin yhteinen työ jaoteltu neljään elementtiin.

KUVIO 1. Vastaavan kuraattorin ja koulukuraattorin yhteisen työn elementit (Miettinen 2015).

Elina Rahko (2011, 58–59) liittää omassa tutkimuksessaan sosiaalityöntekijän ammattitaitoon seitsemän eri osaamisaluetta (kuvio 2). Nämä osaamisalueet ovat arvo-osaaminen, resurssiosaaminen, metodinen osaaminen, tutkimuksellinen osaaminen, innovaatio-osaaminen, yhteiskuntatieteellinen osaaminen ja vuorovaikutuksellinen osaaminen. Rahkon tutkimuksessa tarkastellaan sosiaalityöntekijän ja sosiaaliohjaajan koulutuksen hankkineiden työntekijöiden yhteistä työtä samassa organisaatiossa. Koska vastaavan kuraattorin ja koulukuraattorin välillä on kysymys hyvin samantyyppisestä asetelmasta, sopii tutkimus osaksi tämän opinnäytetyön teoreettista perustaa.

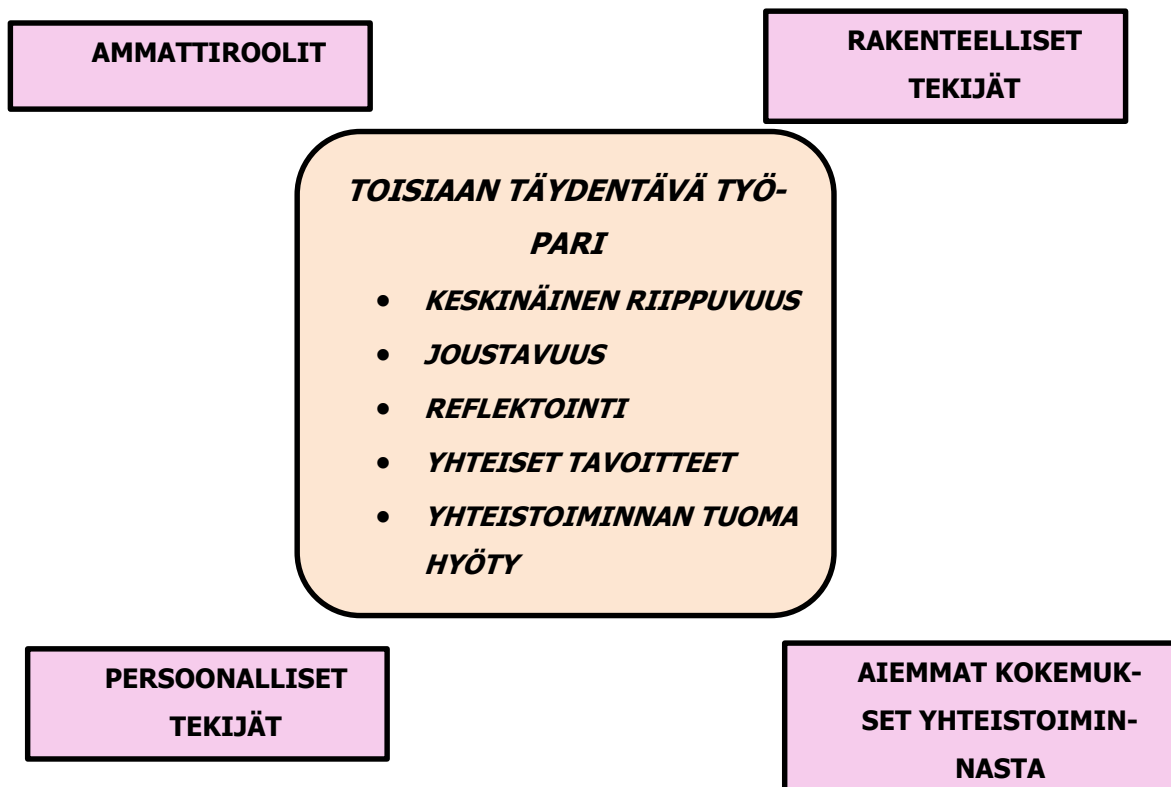
KUVIO 2. Sosiaalityöntekijän osaamisalueet (Rahko 2011, 58).

3.1 Vastaava kuraattori koulukuraattorin työparina

Vastaavalla kuraattorilla ja kuraattorilla saattaa omien henkilökohtaisten asiakkaidensa lisäksi olla yhteisiä asiakkaita, joiden tukemisessa on järkevää ja asiakkaan edun mukaista toimia työparina. Työparityöskentely ei tarkoita asiakkaan kohtaamista kaikissa tilanteissa yhdessä. Työparityöskentelyssä toimijat voivat yhdessä sopia hyödyllisimmästä työskentelytavasta ja työnjaosta. Moniammatillista yhteistoimintaa tutkinut Binghamin yliopiston sosiaalityön professori Laura Bronstein (2003, 341–342) jäsentää työparityön laatuun vaikuttaviksi elementeiksi neljä eri osa-alueita. Nämä ovat ammattiroolit, rakenteelliset tekijät, persoonalliset tekijät ja moniammatillisen yhteistoiminnan historia. Kaikkiin näihin saattaa sisältyä sekä yhteistyötä edistäviä että estäviä tekijöitä. Työparityötä edistäviä asioita voivat olla esimerkiksi suunnitelmallisuus, yhteinen ymmärrys asioista, tiedonkulku ja keskinäinen luottamus. Toimivan työparisuhteen edellytyksenä on myönteinen asenne ammatilliseen työparityöskentelyyn. Estäviksi tekijöiksi Bronstein mainitsee muun muassa resurssien vähyyden, väärinkäsitykset, henkilökemioiden toimimattomuuden, sooloilun ja keskinäisen kilpailun. (Bronstein 2003, 341–342; Rahko 2011, 81.)

Työparityöskentelylle ominaisia asioita ovat keskinäinen riippuvuus, joustavuus, yhteistoiminnan hyödyllisyys, yhteiset tavoitteet sekä prosessin reflektointi (kuviot 3). Keskinäiseen riippuvuuteen sisältyy oman ja muiden roolin tunnistaminen ja erottaminen toisistaan; tiedonkulusta huolehtiminen on merkityksellistä. Joustavuus tarkoittaa ammatillisten roolien ei-hierarkisuutta, dynaamisuutta ja roolien tarkoituksellista sekoittumista. Työparin yhteistoiminta lisää asiantuntijuutta asiakkaan eduksi. Vastuu asiakasprosessista jakaantuu työparin kesken ja tavoitteiden asettamisessa säilyy asiakaskeskeisyys. Työparin keskinäinen dialogi mahdollistaa tietotaidon, kokemusten ja näkemysten

jakamisen. Reflektointia tapahtuu asiakasprosessin alkamisesta aina sen päättymiseen saakka. Kunkin työparin on löydettävä oma tapansa antaa, vastaanottaa ja hyödyntää palautetta. (Bronstein 2003, 342.)

KUVIO 3. Työparityön ominaispiirteet Laura Bronsteinin (2013) mallia mukaillen.

3.2 Vastaava kuraattori lähiesimiehenä ja työn ohjaajana

Syystalvella 2015 lähetti Sosiaali- ja terveysministeriö soveltamisohjeistuksen (STM 13/2015) kuntiin uudesta oppilas- ja opiskelijahuoltolaista. Ohjeistuksessa annetaan kunnille vapaus määritellä vastaavan kuraattorin toimenkuva melko väljästi; kuitenkin niin, että lain oppilashuoltotyölle asettamat tavoitteet toteutuvat. Tähän valinnanvapauteen sisältyy myös mahdollisuus erillisellä kuntakohtaisella sopimuksella liittää toimenkuvaan lähiesimiehen rooli. Esimiestyöhön ja merkittävään vastuuseen voidaan laskea kuuluvaksi myös vastaavan kuraattorin toimiminen kunnallisen oppilashuoltotyön ohjausryhmän kokoonkutsujana tai koko kunnan oppilashuoltotyön koordinaattorina.

Kuraattorin työnjohdollisen lähiohjauksen voidaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain hengen mukaisesti perustellusti katsoa kuuluvan vastaavan kuraattorin rooliin. Ohjaamista käytetään tässä yhteydessä neuvonantamista vahvempana ilmaisuna. Kuitenkin rajanveto neuvonantamisen ja ohjauksen välillä on käytännössä vaikeaa. Joissakin kunnissa on työn vaatavuuden arvioinnissa käytetty palkkausta nostavana tekijänä sitä, että kuraattori joutuu ilman lähimmän esimiehen tukea tekemään vastuullisia päätöksiä työhönsä liittyen. (Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta 2013, §7.)

Ohjaustarvetta voi kuraattorilla olla muun muassa asiakastyön priorisoinnin arvioinnissa, palveluohjauksen kohdistamisessa ja uuden lain edellyttämässä oppilaan kehitystason arvioinnissa (Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta 2013, §18). Asiakkuuksien määrän ja laadun lisäksi ohjaustarpeeseen vaikuttavat koulukuraattorin ammattitaito ja henkilökohtaiset ominaisuudet. Vastaavan kuraattorin ammatillisen roolin lisäksi hänen ohjausmahdollisuuksiensa lisäävät kokonaisnäkemys oppilashuollon resursseista ja sosiaalityöntekijän koulutus.

3.3 Vastaava kuraattori konsulttina ja neuvonantajana

Sosiaali- ja terveysalan työtehtävien yhteydessä konsultoinnilla tarkoitetaan yleensä neuvon kysymistä tai neuvottelua asiakastilanteeseen liittyvässä kysymyksessä siten, että asiakkaan henkilöllisyys ei tule ilmi ilman asiakkaan suostumusta. Oppilashuollollisissa asioissa kuraattorin konsultointikumppanina voi vastaavan kuraattorin lisäksi olla muun muassa kouluterveydenhuollon tai perheneuvolan työntekijä tai lastensuojelun edustaja. Asiakkuuden laatu ohjaa tässä kuraattorin toimintaa. Loogisinta voi useimmiten olla kääntyä ensimmäisenä vastaavan kuraattorin puoleen.

Konsultoinnilla pyritään saamaan lisää ymmärrystä, tietoa ja ammatillista osaamista käsiteltävänä olevaan asiaan. Samalla voidaan varmistua asiakkaan edun kannalta merkityksellisistä palveluohjauksen vaihtoehdoista. Konsultointivaiheessa harkinta- tai päätöksentekovalta ei yleensä siirry kuraattorilta toiselle toimijalle ilman asiakkaan lupaa. Poikkeuksen muodostavat sellaiset asiakkaan omaan tai muiden henkilöiden turvallisuuteen kohdistuvat tekijät, jotka edellyttävät erilaisten pakko-toimien käyttöä lastensuojelulain (2007, §20), päihdehuoltolain (1986, §10–§14) tai mielenterveyslain (1990, §8) perusteella.

3.4 Vastaava kuraattori oppilashuollon lisäresurssina

Resursseilla tarkoitetaan ammattitaitoon, osaamiseen sekä käytettävissä olevaan työvoimaan ja taloudellisiin panostuksiin liittyviä voimavaroja. Kuraattorin tehtävänä on katsoa asiakkaan tilannetta holistisesta ihmiskäsityksestä käsin; koko fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen terveys huomioon ottaen. Koulukuraattorityön oikealla organisoinnilla ja resurssoinnilla voidaan asiakkaan elämänlaadun edistämisen lisäksi kohentaa koko koulutoimen henkilöstön jaksamista ja ammatillista orientaatiota. Vastaava kuraattori voi tuoda koulutuksensa puolesta esille sosiaalityön näkökulmaa, vahvistaa oppilashuollon äänen kuulumista kouluelämässä sekä toimia kuraattorin työparina asiakastyössä ja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisen arviointia vaativissa tilanteissa. (Rahko 2011, 58, 85.)

Vastaava kuraattori voi useammalla tavalla edesauttaa työn koulukuraattorille aiheuttaman kuormituksen purkamisessa. Yksinkertaisimmillaan kuormituksen purkaminen tarkoittaa työn jakamista. Työnjaolla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa koulukuraattorin ja vastaavan kuraattorin keskinäistä tapaa toimia omissa ammattirooleissaan. Työnjaon perustana on asiakkaan etu ja molempien kuraattoreiden resurssien mahdollisimman tehokas hyödyntäminen. Työnjaossa otetaan huomioon

työnjohdolliset näkökulmat, kuraattoreiden ammattitaito ja henkilökohtaiset ominaisuudet. Työn jakamisessa voi olla kyse myös sijaistamisesta. (Rahko 2011, 85–86.)

Koulukuraattorin ja vastaavan kuraattorin keskinäiset luottamukselliset keskustelut voivat vähentää kokemusta työn kuormittavuudesta. Tällöin ei varsinaisesti ole kysymys työnohjauksesta, vaan yhteisen työn paineiden jakamisesta. Kokemusten ja tunteiden sanoittaminen auttavat. Yhteinen kokemuspohja antaa mahdollisuuden refleктоivalle vuorovaikutukselle, joka vähentää vaativasta työstä aiheutuvaa yksinäisyyttä. (Rahko 2011, 85.)

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millä tavoin uuden lain edellyttämät vastaavan kuraattorin palvelut voivat tukea koulukuraattorin työtä. Opinnäytetyön päätavoitteena oli teemahaastatteluilla kerätä odotuksia ja kokemuksia vastaavan kuraattorin palveluiden koulukuraattoreille tuottamasta hyödystä Kala- ja Pyhäjokilaaksojen alueella. Lisäksi tavoitteena oli tuottaa opiskeluhoitotyön kehittämisessä tarvittavaa materiaalia, parantaa koulukuraattorien työssäjaksamista sekä edistää muutenkin opiskeluhoitotyön toimijoiden ja asiakkaiden etua. Tutkimus toteutettiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla joulukuun 2015 ja helmikuun 2016 välillä.

Asetettuja tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössä oli kolme:

- Mitä Pyhä- ja Kalajokilaaksojen kuraattorit odottavat vastaavan kuraattorin palveluilta?
- Mitä lisäarvoa vastaavan kuraattorin palvelut pystyvät tarjoamaan koulukuraattorin työhön?
- Miten vastaavan kuraattorin palvelut ovat vastanneet kuraattoreiden odotuksia, kun asiaa tarkastellaan noin puolitoista vuotta lakimuutoksen (oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013) jälkeen?

Opinnäytetyösuunnitelman ja tehtyjen teemahaastattelujen perusteella vastaavan kuraattorin palvelujen tuoma lisäarvo on lähestytty neljästä eri näkökulmasta, jotka samalla muodostavat opinnäytetyön avainkäsitteet. Nämä ovat työparityöskentely koulukuraattorin kanssa, konsultointi ja neuvonanto, lähiesimiestyö ja työn ohjaaminen sekä vastaavan kuraattorin työstä syntyvä muu lisäresurssi oppilashuoltotyölle (kuviot 1). Lisäksi keskeisiä käsitteitä ovat työnjako ja oppilashuolto.

5 TUTKIMUKSEN VALMISTELU JA TOTEUTUS

Opinnäytetyön aiheen valinta tapahtui jo alkuvuonna 2015. Aiheen valintaan ja rajaamiseen vaikutti merkittävästi oma kiinnostukseni kuraattorityön kehittämiseen. Tuore oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) mahdollisti aivan uuden tutkimusasetelman rakentamisen. Toisaalta haasteeksi muodostui riittävän kokemuksen kartuttaminen uudesta laista opinnäytetyön valmistumiseen mennessä. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön soveltamisohjeet uudesta laista tulivat kuntatyöntekijöiden käyttöön vasta joulukuussa 2015 (STM 2015). Maantieteellisesti tutkimus rajattiin kattamaan Kala- ja Pyhäjökilaaksojen kuntia. Tutkimussuunnitelma oli teemahaastattelun runkoa vaille valmis syyskuun 2015. Tutkimustavaksi valittiin puolistrukturoitu teemahaastattelu.

Teemahaastattelukysymykset (liite 1) laadittiin siten, että haastateltavat pystyivät mahdollisimman vapaasti kuvailemaan oman kuntansa opiskeluolosuhteiden tilaa. Keskeisinä sisältöinä olivat kuraattoreiden odotukset ja tarpeet sekä vastaavien kuraattoreiden oppilashuoltotyöhön tarjoama lisäarvo eri muodoissaan. Avainkäsitteillä – kuten oppilashuolto, työparityöskentely ja työnjako – tarkennettiin teemahaastattelun sisältöä. Haastattelun avoimilla kysymyksillä pyrittiin selvittämään koulukuraattorien työn kuormittavuuteen liittyviä seikkoja. Tyypillistä teemahaastattelulle on, että haastattelun aihepiirit ovat etukäteen tiedossa, mutta kysymysten järjestys ja muoto vaihtelevat haastattelun sisällä. Teemahaastattelua pidetään lomakekyselyn ja avoimen haastattelun välimuotona, joka sopii hyvin erityisesti laadullisiin tutkimuksiin. (Hirsijärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 113, 231–233.)

5.1 Teemahaastatteluiden toteutus

Kohderymänä olivat koulukuraattorit ja vastaavat kuraattorit Kala- ja Pyhäjökilaaksojen alueella. Ennen haastatteluiden aloittamista oli tiedossa, että alueen kunnissa toimi yli 20 koulukuraattoria, joista neljällä oli vastaavan kuraattorin kelpoisuus. Haastatteluvaiheen aikana vastaavan kuraattorin toimi tai virka täytettiin lisäksi kahdessa kunnassa. Osa vastaavista kuraattoreista työskenteli koulukuraattorityön lisäksi sosiaalitoimissa tai ainakin osallistui sosiaalipäivystyksiin.

Haastateltaviksi valittiin kolme vastaavaa kuraattoria ja neljä koulukuraattoria, jotka eivät ole vastaavan kuraattorin tehtävässä sekä yksi jo vuosia oppilashuollon asiantuntijana toiminut työnohjaaja. Valinnassa käytettiin harkinnanvaraista otantaa (ks. Metsämuuronen 2008, 41), ja tutkimukseen saatiin mukaan koulukuraattoreita erikokoisilta paikkakunnilta, joilla vastaavan kuraattorin palvelut on järjestetty eri tavoin. Yksi haastatelluista vastaavista kuraattoreista toimi oman paikkakuntansa lisäksi samassa tehtävässä myös naapurikunnassa. Hän oli oman paikkakuntansa ainoa kuraattori. Muut kaksi haastateltua vastaavaa kuraattoria toimivat omilla paikkakunnillaan yhden tai kahden muun koulukuraattorin kanssa.

Haastatteluun osallistuneet muut kuraattorit olivat vastaavan kuraattorin palveluiden suhteen erilaisissa tilanteissa. Yhden koulukuraattorin omalla paikkakunnalla oli ollut vastaava kuraattori lain voimaantulosta lähtien eli puolitoista vuotta, yhden paikkakunnalla vastaava kuraattori oli aloittanut

työnsä muutama päivä ennen haastattelua, yhdellä paikkakunnalla vastaava kuraattori oli parhailaan haussa ja yhdellä paikkakunnalla vastaavan kuraattorin tehtävää hoiti tehtävään nimitetty sosiaalityöntekijä. Haastattelut toteutettiin joulukuun 2015 ja helmikuun 2016 välisenä aikana. Haastattelujat pyrittiin varaamaan useita viikkoja etukäteen. Koulukuraattorien työn hektisen luonteen vuoksi sovittuja haastattelu-aikoja jouduttiin siirtämään muutaman kerran.

Haastattelut kestivät tunnista puoleentoista tuntiin. Kaikki haastattelut toteutettiin haastateltavien omissa työpisteissä ja ne tallennettiin mikrofonin kautta haastattelijan kannettavalle tietokoneelle. Haastateltaville lähetettiin teemahaastattelun runkokysymykset etukäteen sähköpostitse. Haastattelun alussa haastateltaville kerrottiin, että tallennettu aineisto litteroidaan ja analysoinnin jälkeen tuhoetaan asianmukaisesti. Lisäksi kerrottiin, että valmistuvan tutkimuksen raportista eli opinnäytetyöstä ei ole tunnistettavissa kenenkään yksittäisen kuraattorin, asiakkaan tai esimiehen henkilöllisyyttä tai paikkakuntaa.

5.2 Aineiston käsittely

Jälkikäteen haastattelut litteroitiin eli aukikirjoitettiin äänitallenteista Word-tiedostoiksi. Materiaalia kertyi useita kymmeniä sivuja. Sen jälkeen litteroitu aineisto analysoitiin käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia (Taanila 2007, 16). Redusointi- eli pelkistämävaiheessa ruodittiin tutkimuksen kannalta epäolennainen aineisto sivuun. Aineistosta poimittiin ilmaisuja, joilla haastateltavat kuvasivat laadullisia tai määrällisiä muutoksia asiakaskontakteissa, työn kuormittavuudessa, ajankäytössä, ammattitaidossa ja työnjaossa. Kuvaavia verbejä olivat esimerkiksi muuttua, helpottua, vaikeutua, lisääntyä ja vähentyä. Kuvaavia substantiiveja olivat puolestaan yhteistyö, ohjaus, työpari, tuki, kuormitus, työmäärä ja muutos sekä adjektiiveja riittävä, liiallinen, kuormittava, hirveä, kauhea, ärsyttävä, väsynyt ja helpottunut. Laadullista muutosta mitattiin myös haastateltavien käyttämien tehostesanojen avulla; näitä olivat erittäin, tosi, todella ja mahdollisimman. Komparatiivi- ja superlatiivimuodot huomioitiin myös. (ks. Metsämuuronen 2008, 48; Tuomi ja Sarajärvi 2004, 110–112.)

Eri haastateltavien kertomasta etsittiin samankaltaisuuksia ja eroavuuksia ryhmittelyvaiheessa. Luokitteluvaiheessa käytettyjä otsikoita olivat kuormitustekijät, resurssit, odotukset ja toiveet, työn haasteet, toteutuneet muutokset sekä tulevaisuuden näkymät. Pääotsikoiden lisäksi muutamassa kohtaa käytettiin alaotsikointia apuna. Aineisto luokiteltiin Excel-ohjelman taulukoihin. Tästä vaiheesta edettiin kohti teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. Raporttimuotoon aineisto kirjoitettiin maaliskuuhun 2016 aikana. (ks. Alasuutari 1995, 206; Taanila 2007, 16; Tuomi ja Sarajärvi 2004, 112–115.)

5.3 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön eettisyydestä ja tutkimuksen luottamuksellisuudesta huolehdittiin asiaan kuuluvalla tavalla. Haastateltaville kerrottiin aineiston asianmukaisesta käsittelystä, säilyttämisestä ja tuhoamisesta. Kaikki haastattelumateriaali – äänitallenteet, litteroinnit ja analysoinnissa käytetyt Excel-taulukoinnit – tallennettiin käsittelyn ajaksi tutkimuksen tekijän tietokoneelle TrueCrypt-salausohjelmaa

käyttäen. Aineistot tuhottiin siinä vaiheessa, kun opinnäytetyön ohjaaja antoi luvan varata opinnäytetyön esittämisaajan. Haastateltavia, heidän asiakkaitansa ja esimiehiänsä tai edes paikkakuntia ei pysty tunnistamaan valmiista opinnäytetyöstä. Haastateltavien omalle vastuulle jäi, kenelle tai keille he ovat haluneet kertoa tutkimukseen osallistumisesta. Lähtökohtaisesti jokainen tutkimukseen osallistunut kuraattori voi itse oman esimiehensä kanssa päättää, miten haluaa hyödyntää tutkimustuloksia omalla paikkakunnallaan.

Tutkimuksen luotettavuus perustuu edellä kuvattuihin valideihin toimintatapoihin ja opinnäytetyösuunnitelman noudattamiseen. Teoreettisen osan lähdeaineiston valinnassa pyrittiin monipuolisuuteen, tieteelliseen uskottavuuteen ja osin myös kansainvälisyyteen. Tutkimuksen toteutuksessa huolehdittiin teemahaastattelujen rakenteellisesta yhdenmukaisuudesta ja haastateltavien riittävän heterogeenisestä otannasta. Laadullinen tutkimus on sillä tavoin aikaansa sidottu, että samalla rungolla ja samoilla haastateltavilla vaikkapa muutamaa vuotta myöhemmin toteutettuna se saattaisi antaa toisenlaisen tuloksen. Tämän tutkimuksen kohdalla tulokseen vaikuttaisi uusien oppilashuoltotyöhön liittyvien lakien (laki lastensuojelusta 417/2007; laki sosiaalihuollosta 1304/2014) soveltamisen eteneminen kunnissa. (Hirsijärvi ym. 2009, 113, 231–233.)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen tuloksia opinnäytesuunnitelmassa ja tämän tutkimuksen aiemmissa luvuissa esitetyn teoreettisen viitekehyksen ja teemahaastatteluiden tuottaman aineiston pohjalta. Vastaavan kuraattorin ja koulukuraattorin yhteisen työn elementit on siis jaoteltu tässä tutkimuksessa neljään eri lohkoon. Nämä ovat työparityöskentely, konsultointi ja neuvonanto, lähiesimiestyö ja työn ohjaaminen sekä kuraattorityön lisäresurssi (kuvio 1).

Tutkimuksen kvalitatiivisen luonteen ja kapean otannan vuoksi ei tuloksia ole voitu havainnollistaa lukumääriä tai frekvenssejä mitaten. Tärkeimmät ja työn kannalta merkityksellisimmät tekijät nousivat kuitenkin selkeästi esiin. Vastaavien kuraattoreiden ja muiden kuraattoreiden kertomuksissa ei ollut havaittavissa suuria eroja uudesta laista saaduista kokemuksista. Muilla koulukuraattoreilla oli vastaavia kuraattoreita suuremmat odotukset työn kuormittavuuden vähenemisestä.

Elina Rahkon (2011) laatimasta sosiaalityöntekijän kompetenssimallista (kuvio 2) viisi osaamisaluetta sai teemahaastatteluissa muita suuremman merkityksen. Koulukuraattorit kokivat hyötyvänsä vastaavan kuraattorin menetelmäosaamisesta sekä yksilöllisessä että yhteisöllisessä oppilashuolto-työssä. Yhteiskunnallinen osaaminen vahvisti työtä sosiaalityöntekijöiden ja muiden viranhaltijoiden edustamien sidosryhmien suuntaan. Resurssi- ja arvo-osaaminen liitettiin useimmiten priorisointia vaativiin työajan ja muiden voimavarojen suuntaamiseen eri asioihin. Resurssiosaamista edellyttää myös palveluohjauksen tehokas käyttö. Innovaatio-osaaminen poikkeaa neljästä edellä mainitusta yhdessä asiassa. Työn innovatiivisuus syntyy ja vahvistuu kuraattorien keskinäisen vuorovaikutuksen tuloksena. Se vaatii kahden tai useamman toimijan dialogia tai vuoropuhelua, jota kuraattorit nimitivät ”ääneen ajatteluksi” tai ”yhteiseksi päähkäilyksi”.

6.1 Työparityöskentelyn kuraattorityöhön tuoma hyöty

Teemahaastatteluiden tuottama aineisto osoittaa, että uudesta laista saatujen kokemusten ja myös koulukuraattorien odotusten perusteella työparityöskentelyä vastaavan kuraattorin kanssa pidetään erittäin tärkeänä. Kaikki haastatellut kuraattorit nostivat tämän elementin esille. Työparityöskentelyn koetaan vähentävän koulukuraattorien työssään kokemaa yksinäisyyttä, antavan varmuutta tilan-earviointeihin, parantavan sekä asiakkaan että oppilashuollon työntekijöiden oikeusturvaa, tuovan sosiaalityön asiantuntemusta ja yhteiskunnallista kokonaisnäkemyistä sekä antavan työvälineitä työskenneltäessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Työn laadulle ja ammattitaidon kehittymiselle välttämätön reflektointi ja itsearviointi tehostuvat työparityöskentelyssä (Bronstein 2003, 342). Ihanteena koulukuraattorit pitivät joustavaa, tavoitteellista ja voimavaroja säästävää työparityöskentelyä, joka koituu asiakkaan hyödyksi.

Vastaava kuraattori työparina vahvistaa kuraattorityön merkitystä sekä esimiehen, kunnallisten päätöksentekuelinten (valtuustot ja lautakunnat) että opetushenkilöstön suuntaan. Sosiaalialan osasta vastaava kuraattori tuo etenkin lastensuojelullisissa asioissa. Nimitetyillä vastaavilla kuraattoreilla, jotka olivat mukana teemahaastatteluissa, oli kokemusta sosiaalityöstä ja lastensuojelutyöstä jo aiemmista työ- tai virkasuhteista. Tämä koettiin tutkimuksessa selkeästi hyötynä. Kokemuksen nähtiin tuovan syvyyttä ammatilliseen työskentelyyn. Kokonaisnäkemystä ja yhteiskunnallista osaamista pidettiin myös tärkeänä. Vastaavan kuraattorin palveluiden koettiin edistävän asiakkaan kuuluksi tuleamista ja hänen asiansa edistämistä. Yksi haastatelluista kuraattoreista piti merkityksellisenä vastaavan kuraattorin työpanoksen mukanaan tuomaa terapeutista osaamista ja työtötta.

6.2 Esimiestyö koulukuraattoreiden arjessa

Koulukuraattoreiden lähin esimies on yleensä sivistys- tai perusturvajohtaja. Kuraattorit eivät siis yleensä toimi suoraan koulunjohtajien tai rehtoreiden alaisuudessa. Tavallisimmin poikkeuksen tästä periaatteesta aiheuttaa asetelma, jossa sivistysjohtajan tehtävä on yhdistetty jonkin koulun rehtorin tehtävään. Toimialajohtajan asiantuntemus tai aikaresurssit eivät monestikaan riitä kuraattorityön päivittäiseen johtamiseen tai ohjaamiseen. Myönteisin kokemus toimialajohtajien esimiestyöstä haastateltavista oli siellä, missä esimiehen ja kuraattorien välisille keskusteluille oli varattu säännöllisesti aikaa. Sivistysjohtajien esimiestyön parhaina puolina nähtiin koulukentän tuntemus, koulukuraattoreille annettu toimintavapaus sekä yleensä alaisille osoitettu luottamus.

Teemahaastatteluista nousseessa aineistossa jäi vastaavan kuraattorin positio koulukuraattorin lähiesimiehenä muita osa-alueita vähäisemmäksi. Kenelläkään haastatelluista kuraattoreista ei ollut asiasta vielä omakohtaista kokemusta. Yhdellä paikkakunnalla oli tiedossa, että juuri nimitetty vastaava kuraattori toimii jatkossa kunnan koulukuraattorien lähiesimiehenä. Vaikka lähiesimiehen rooli ei korostunutkaan yleisesti, oli usealla kuraattorilla odotus esimiestyön luonteen parantumisesta. Useimmat kuraattorit kokivat, että sivistys- tai perusturvajohtajan oppilashuollolliset resurssit tai kenttätöiden tuntemus olivat liian etäällä arkisesta oppilashuoltotyöstä. Vastaava kuraattori voisi kaivata kentän ja työnjohdon välistä etäisyyttä silloinkin, kun vastaavan kuraattorin toimenkuvaan ei sisälly erikseen määriteltyä esimiesasemaa.

Haastatellut vastaavat kuraattorit eivät itse toimineet koulukuraattorien lähiesimiehenä. He eivät pitäneet omaa mahdollista esimiesrooliaan erityisen tärkeänä tai työn kannalta tarpeellisena. Vastaavan kuraattorin tyypillinen kokemus vaikuttaa olevan se, että hän tekee samaa koulukuraattorityötä kuin muutkin, mutta samalla hän tuo mukanaan oman erityisen asiantuntijuutensa sosiaalialalta, lastensuojelutyöstä tai yhteiskunnallisesta kontekstista. Etenkin sosiaalityön ammattiosaaminen tuo lisää vastuuta, vaikka varsinaista lähiesimiehen roolia ei olisikaan. Koulukuraattorit – Skolkuratorer ry:n vuoden 2015 aikana järjestämässä alueellisissa koulutustapahtumissa eri puolilla Suomea vastaavan kuraattorin tehtävä asemoitiin ensisijaisesti vaativaksi asiantuntijatehtäväksi eikä esimiestehtäväksi.

6.3 Konsultoinnin merkitys koulukuraattoreille

Koulukuraattorin ja vastaavan kuraattorin yhteisen työn osa-alueista konsultointi ja keskinäinen neuvonanto nousivat merkitykseltään jopa työparityöskentelyä arvokkaammaksi. Erityisen merkittävänä tämä osa-alue koettiin kuraattorityön kuormituksen vähentämisessä. Kuraattorit, joilla oli mahdollisuus arkiseen ja säännölliseen konsultaatioon vastaavan kuraattorin kanssa, kokivat työn kuormituksen kevyempänä kuin muut. On huomattava, että myös vastaavat kuraattorit kokivat konsultoinnin keventävän omaa työtään. Vastaavan kuraattorin tehtävään nimitetyt osoittivat haastatteluissa arvostusta muiden koulukuraattoreiden osaamiselle, kokemukselle ja ammattitaidolle.

Konsultointia kuraattorit käyttivät muun muassa pohdittaessa sopivaa toimintatapaa tai työmenetelmiä, arvioitaessa huoltajan roolin merkitystä ja asiakkaan kypsyystasoa itseään koskeissa oppilashuollollisissa päätöksissä, päätettäessä työnjakoon, aikataulutukseen ja priorisointiin liittyvistä asioista sekä etsittäessä asiakkaan parhaan edun mukaista palveluohjaukseen liittyvää ratkaisua. Viimeksi mainittu asia koskee myös sosiaalitoimen ja perheneuvolan kanssa rakennettua asiakaskohtaista asiantuntijaverkostoa. Konsultoinnin merkitys on ollut suuri etenkin koulunkäynnin nivelvaiheissa siirryttäessä koulusta tai kouluasteelta toiselle tai kun oppilaan kuraattoriasiakkuus vaihtuu toiselle kuraattorille.

Haastatelluilla oli kokemuksia viikottaisista tai jopa päivittäisistä konsultaatiokeskusteluista vastaavan kuraattorin ja koulukuraattorin kesken. Muutamilla kuraattoreilla oli käytäntönä varata säännöllisesti kalenteriin aikaa näille keskusteluille. Arkeen kuuluivat myös nopeat ja spontaanit yhteydenotot tilanteen vaatiessa ja salliessa. Melko moni kuraattori käytti yhteydenottoihin kotimatkaa tai muuta aikaa varsinaisen virka-ajan jälkeen. Tällöin yhteydenpito tapahtui tavallisesti puhelimitse.

Koulukuraattorien keskinäinen konsultaatio ei korvaa työnohjausta. Kaikilla haastatelluista kuraattoreista yhtä lukuunottamatta oli toimiva työnohjaussuhde organisaation ulkopuolisen työnohjaajan kanssa. Paikkakunnilla, joilla toimi vain yksi kuraattori, konsultointia harjoitettiin usein jonkun muun alueen kuraattorin kanssa. Kala- ja Pyhäjokilaaksojen alueen kuraattoreilla vaikuttaa olevan melko vahva keskinäinen yhteydenpito ja kollegiaalinen tuki. Tämä on todennäköisesti pitkälti perustetun alueellisen kuraattoriyhdistyksen ansiota. Alueen koulukuraattoreilla on ollut vuosittain vaihteleva määrä yhteisiä kokoontumisia. Haastatelluista kaikki tapaamisiin osallistuneet kuraattorit pitivät niiden merkitystä oman jaksamisen kannalta hyvin arvokkaina.

6.4 Vastaava kuraattori lisäresurssina

Haastattelututkimuksessa koulukuraattorit toivat esille helpotusta siitä, että vastaavan kuraattorin nimittäminen tai valinta oli keventänyt tai keventäisi jatkossa kuraattorin työn kuormitusta. Omalla erityisammattiosaamisellaan vastaava kuraattori voi edesauttaa koulukuraattorin pysymistä työkuuntoisena (Kauranen 2015, 12). Vastaavan kuraattorin toimenkuvaan on usein sisällytetty jonkin tai joidenkin koulujen kuraattorityön hoitaminen eli kyseessä on myös yhden lisäkuraattorin työpanos.

Vastaava kuraattori on saattanut ottaa hoitaakseen esimerkiksi esikouluikäisten tai alimpien peruskoulun luokkien kuraattorityön tai kunnan kaikkien kuutosluokkalaisten muutosvaiheen tukemisen siirryttäessä yläkouluun. Työn ruuhkautumista on ehkäissyt toisen koulukuraattorin sijaistaminen tämän sairastamisen tai muun työstä poissaolon aikana. Jo pelkkä tietoisuus tukena olevasta lisäresurssista vaikuttaa helpottavan kokemusta työn kuormittavuudesta ja vähentävän uupumisen tunnetta.

Haastattelut ilmensivät monin tavoin koulukuraattorien odotuksia. Lakimuutos ja uusi toimenkuva olivat mahdollistaneet myös uusia näkökulmia. Yksittäiset koulukuraattorit kuvasivat haastatteluissa vastaavan kuraattorin työn merkitystä muun muassa seuravanlaisilla kommentteilla:

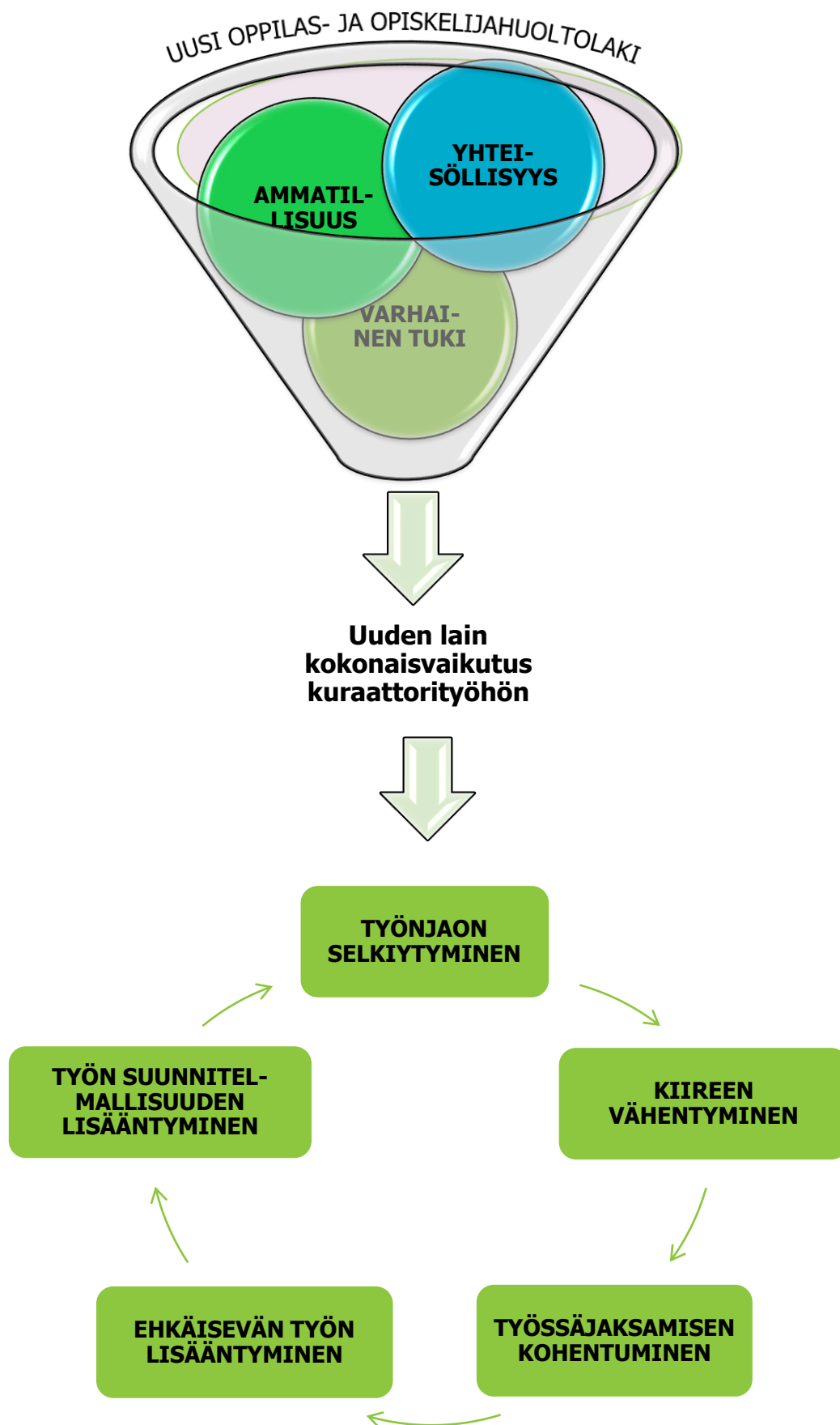
- – eniten ootan sitä, että pystyis purkamaan työkaverin kanssa niitä juttuja – –*
- – kyllä mun mielestä koko kuraattorityö on noussu uudelle tasolle – –*
- – en oikeestaan oo ennen tajunnutkaan, mikä merkitys oikeesti vois työparityöskentelyllä olla – –*
- – kyllähän se on helpottanut sitä yksinäisyyden fiillistä, mikä on tullu niin tutuks – –*
- – meillä kyllä ootetaan sitä, että päästäis tulipalojen sammuttelusta jo vihdoin viimein tekemään ennaltaehkäisevää työtä vaikka ihan suunnitelmallisesti – –*
- – oishan se paljo jo pelkästään se, että tietäis, ettei oo nii yksin sen vastuunsa kanssa – –*
- – kyllä meillä ollaan ainakin tyytyväisiä siihen, että ollaan satsattu tähän ja on saatu ihmisiä, joilla on se ammattitaito mitä tarvitaan – –*
- – asiakasta kohtaan olis väärin jättää asiantuntemus käyttämättä ja joku tarkotushan siinä on ollu, että lakiin on tämä laitettu – –*

Uuden toimenkuvan vaikutukset eivät vielä kaikkialla ole näkyvillä. Monella paikkakunnalla vastaava kuraattori on juuri aloittanut tai toimi on vielä täyttämättä. Haasteet Kala- ja Pyhäjokilaaksojen alueella ovat suuria.

- – ajan mittaan se merkitys varmaan kasvaa; sitten kun se löytää muotonsa – –*
- – ei ole kyllä vaikuttanu minun työhön oikeastaan millään tavalla ainakaan vielä – –*
- – kiven alla on varmaan yleensä löytää tälle perukalle päteviä sossuja, kun siellä sospuolellakin on vaihtuvuutta melkosesti – –*

6.5 Vastaavan kuraattorin palvelut osana lain kokonaisvaikutusta

Koulukuraattoreilla on useita erilaisia odotuksia vastaavan kuraattorin palveluiden hyödyn suhteen. Kaiken kaikkiaan koulukuraattorit pitävät merkityksellisempänä lain kokonaisvaikutuksia omaan työhön. Uusi laki lisää työn ammatillisuutta vahvistamalla sosiaalityön osaamista vastaavan kuraattorin tehtävän kautta sekä määrittämällä moniammatillisen työn osuutta. Seuraavalla sivulla (kuvio 5) on eritelty viisi haastatteluissa eniten esiin nousutta koulukuraattorien työhön liittyvää odotusta tai hyötyä. Nämä eivät ole toisistaan irrallisia eikä niiden syysseuraus –suhteita ole tarkemmin analysoitu. On perusteltua olettaa, että lisäresurssit, työn suunnitelmallisuuden paraneminen ja työnjaon selkiintyminen vähentävät kiirettä ja antavat enenevässä määrin lisäaikaa ennaltaehkäisevään oppilashuoltotyöhön (Kiviluoma 2010, 9).

KUVIO 5. Uuden lain kokonaisvaikutuksesta syntyvä viiden hyödyn kehä (Miettinen 2016).

Elina Rahkon (2011, kuvio 2) kuvaamat sosiaalityöntekijän osaamisalueet ja Laura Bronsteinin (2003, kuvio 3) määrittelemät työparityöskentelyn vahvuudet voidaan yhdistää vastaavan kuraattorin palveluissa. Lain kokonaisvaikutus on enemmän kuin yksittäisten muutosten summa. Siksi on viisasta nähdä saatava hyöty ammatillisuuden, yhteisöllisyyden ja varhaisen tuen yhteisenä vaikutuksena (kuvio 5). Vaikka vastaavan kuraattorin rooli sisältyy ensisijaisesti suppilon ammatillisuus-osiin yhdessä moniammatillisen työn kanssa, on tämän vaikutus nähtävissä myös varhaisessa tuessa ja yhteisöllisessä opiskeluhollossa. Kuraattorityön yhtenä perustavoitteena pidetty oppilaan sosiaalisen kasvun vahvistaminen vaatii kokonaisvaltaisen ihmiskäsityksen omaksumista oppilashuollon toimijoilta (Pollari ja Koppinen 2010, 130).

Varhaisen tuen toteuttaminen vaatii ammattitaitoa. Yhteisöllisen opiskeluholllon menetelmin voidaan monessa tapauksessa varmistaa varhaisen tuen saaminen, vaikka yksilöllisessä opiskeluholllossa ei vielä olisikaan asiakassuhde koulukuraattorin kanssa alkanut. Kaikkien suppilomallissa kuvattujen lain päätavoitteiden avulla voidaan edistää asiakkaan etua ja samalla säästää kuntien voimavaroja. Koulukuraattorityön – tässä tarkoitetaan myös vastaavan kuraattorin työn – kehittämisessä tarvitaan toimivia ja konkreettisia malleja, jotta lainsäätäjän palveluiden saatavuudelle ja laadulle asetamat tavoitteet toteutuvat. Vastaavan kuraattorin palveluita ei ole tarkoitettu byrokratiaa lisääväksi tai rakenteita jäykistäväksi kokeiluksi.

Taloudelliset tekijät saattavat hidastaa uuden lain käytänteiden toteuttamista paikkakunnilla. Oppilashuoltotyöhön vaikuttavat myös lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain muutokset. Päättäjien erilaiset motiivit ja myös muutosvastarinta ilmenivät koulukuraattorien vastauksista muun muassa näin:

– – rehellisesti on tietysti sanottava, että rahakysymyksiä nämä on ainaki pienemmissä kunnissa ja ehkä suuremmissakin – –
– – sekin tietysti päättäjillä on, että jotenki se lain minimi pitää täyttää – –
– – asiat yleensäki muuttuu aika hitaasti, ja nytki on monta uutta lakia sovellettavana – –
– – saattaa olla sitäkin ajatusta, että justiin ku saatiin asiat jotenki rullaamaa niin pitää heti ruveta taas jotain muuttamaan – –
– – kyllä musta tuntuu, että lautakunnat on aika pihalla tästä koko oppilashuollosta ja enemmänki vois sinne sitä tietoo mennä – –

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) tavoitteiden saavuttamista voidaan tehostaa tai edistää järjestämällä paikkakunnalle asianmukaiset vastaavan kuraattorin palvelut. Mikäli kunnallisella tasolla oppilashuoltotyön koordinoimista ja vastuunjakoa selkiytetään osana vastaavan kuraattorin toimenkuvaa, voidaan opiskeluhuollon palvelujen saatavuutta ja laatua edistää. Ajallinen ja laadullinen lisäresurssointi opiskeluhuoltoon siirtää ennen pitkää työn painopistettä ennaltaehkäisevään työhön. Varhaisen tuen toteutuminen vähentää ylemmillä luokilla yllätyksenä tulevien vaikeimpien ongelmien määrää.

Koulukuraattoreiden ja vastaavien kuraattoreiden yksilölliset ammatilliset kompetenssit ratkaisevat loppujen lopuksi sen, minkä muotoiseksi koulukuraattorin ja vastaavan kuraattorin välinen yhteinen työ muodostuu. Lähiesimiesroolin korostuminen saattaa vähentää vastaavan kuraattorin suoraan asiakastyöhön antamaa työpanosta. Toisaalta toimiva lähiesimiesjärjestelmä tehostaa muiden kuraattoreiden asiakastyötä. Sivistystoimen alaisuudessa toimivien vastaavien kuraattoreiden työ kohdistuu kokonaisemmin nimenomaan kuraattorityöhön ja huomattavasti vähemmän sosiaalitoimen tukitehtäviin kuten sosiaalipäivystykseen.

Laura Bronsteinin (2003, kuvio 3) ilmentämä työntekijöiden välinen reflektointi korostuu oppilas- ja opiskelijahuollon kehittämisen vaiheissa, kun vanhojen toimintatapojen tilalle rakennetaan uusia käytänteitä. Reflektoinnin tasoja on ainakin kolme: oman henkilökohtaisen työn sisällä tapahtuva reflektointi, kollegiaalinen reflektointi työtovereiden kesken sekä työntekijän ja lähiesimiehen yhteiseen työhön kuuluva reflektointi. Työ kehittyy oman ammatillisen kasvun ja toimintaympäristön muuttamisen yhteisvaikutuksesta.

Koulukuraattorityön ammatillisen sosiaalisen ja yhteiskunnallisen osaamisen edistäminen nostaa kuraattorityön arvoa yleisesti. Tämä lisää työn haluttavuutta ja edesauttaa korkeasti koulutettujen ammattihenkilöiden hakeutumista alalle. Opiskeluhuollon henkilöstön vaihtuvuuden väheneminen ja samalla sitoutuneisuuden lisääntyminen parantavat asiakassuhteiden laatua. Pysyvyys luo turvallisuutta asiakaskunnan lisäksi myös työyhteisöön. Hyviksi havaitut toimintamallit jäävät kantaviksi rutiineiksi, jotka ehkäisevät pudokkaiden määrän kasvua. Samalla synnytetään uutta toimintakulttuuria opiskeluhuoltoon.

Kuraattorien haastatteluissa ilmeni huoli lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden laadusta ja saatavuudesta alueella. Koulukuraattorit kokevat tarvitsevänsä ammattitaidon syventämistä ja vahvistamista tilanteissa, kun lapsen tai nuoren oireilu viittaa alkaviin tai jo olemassa oleviin mielenterveysongelmiin. Kuraattori toimii tällöin sekä palvelunohjaajana että arjen tukena, vaikka asiakas ohjataankin eteenpäin palveluketjussa. Useat haastatellut pitivät oman paikkakunnan mielenterveyspalveluiden tarjontaa riittämättömänä. Vireillä oleva sote-uudistus ei herättänyt luottamusta kaikissa haastatteluissa. Koululääkärien ja -terveydenhoitajien toiminta nähtiin tärkeänä hoitoon ohjauksissa.

Vastaavan kuraattorin palveluiden odotetaan helpottavan oireiden tunnistamista ja hoitoon ohjauksen jouduttamista.

Vastaavan kuraattorin rooli oppilashuollon äänen vahvistajana on tarpeen. Kroonisessa kuormitustilanteessa voi vastaava kuraattori yhdessä koulukuraattorin kanssa tehdä asiantilaa näkyväksi esimiehen, sivistyslautakunnan, sosiaalitoimen tai yleensä oppilashuollon muun henkilöstön suuntaan. Kahden toimijan ääni kuuluu paremmin kuin yhden toimijan. Kunnallishallinnossa tarvitaan lautakuntien ja toimialajohtajien – siis luottamushenkilöiden ja virkamiesten – yhteisiä ponnisteluja, jotta päätävä elin eli valtuusto voi ohjata taloudellisia resursseja tarpeellisiin kohteisiin. Joskus taloudellisten resurssien sijasta tarvitaan enemmän työn määrätietoista uudelleen organisointia. Yhteisen äänen vahvistaminen vaikuttaisi lyhentävän etäisyyttä kenttähenkilöstön ja toimialajohdon välillä.

Työn sisältöön ja laatuun tyytyväisimmiltä vaikuttivat kuraattorit, jotka käyttivät eniten aikaa konsultoi-vaan yhteydenpitoon kollegoiden tai esimiehen kanssa. Parhaat mahdollisuudet tämän toteuttami-seen on paikkakunnilla, joilla opiskeluhuollon voimavaroja on myös määrällisesti eniten. Ammatillisen vertaistuen tarve on syytä huomioida koulukuraattorin viikottaisessa työajassa. Vertaistuki edistää myös menetelmällistä osaamista. Kuraattorit ovat taipuvaisia omaksumaan työn kehittämisen kan-nalta toimivia työmenetelmiä toisiltaan. (Kiviluoma 2010, 11.)

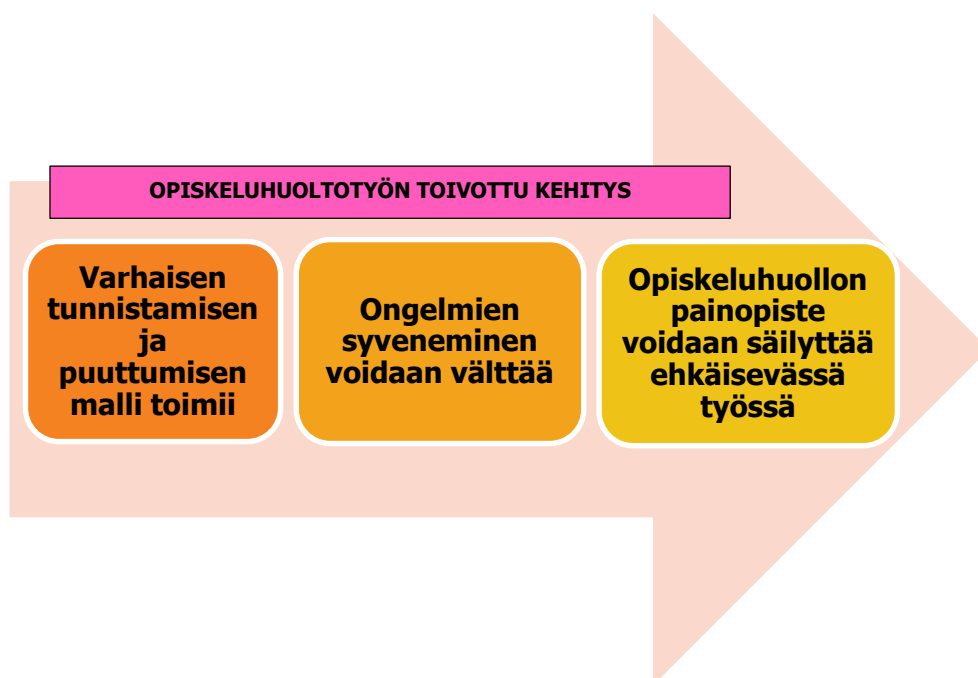
8 POHDINTA

Pohdittaessa koulukuraattorin vastaavalta kuraattorilta saamaa tukea haetaan samalla opiskeluhoollon lakiperustaista päämäärää. Miten vastaavan kuraattorin tarjoamat palvelut voivat edesauttaa laissa määriteltyjen tavoitteiden saavuttamista? Ministeriön soveltamisohje joulukuussa 2015 painottaa varhaisen tuen sekä opiskeluhoitopalveluiden saatavuuden ja laadun merkitystä. Tavoitteena on, että pulmien syventymistä ja lastensuojelun tarvetta voitaisiin ehkäistä. Ilmaisu opiskeluhoollon toteuttamisesta ja johtamisesta ”toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä” edellyttää suunnitelmallisuutta ja resurssien tehokasta käyttöä. (STM 2015, 4.)

Lain tavoitteiden mukaiset muutokset jäävät todennäköisesti vähäisimmiksi niillä paikkakunnilla, joissa ei opiskeluhooltoon ole mahdollisuutta osoittaa lisäresursseja. Mikäli koulukuraattorilla on entuudestaan sosiaalityöntekijän kelpoisuus, hänet voidaan nimetä vastaavaksi kuraattoriksi. Tällöin toimenkuvassa ei tapahdu välttämättä merkittäviä muutoksia, etenkin jos on kyse kunnan ainoasta koulukuraattorista. Tällöinkin laki velvoittaisi siirtämään työn painopistettä uuden lain asettamien tavoitteiden suuntaan. Ennaltaehkäisevään työhön on vaikea käyttää enemmän aikaa, jos korjaavaa työtä ja mainittuja ”tulipalojen sammutuksia” on runsaasti.

Asiain tilan muutos ei tapahdu pelkästään kuraattorin työn sisältöä muuttamalla, vaan tarvittaisiin kaikkien opiskeluhoitohenkilöstöön kuuluvien tehtävien koordinoitua. Vastaavan kuraattorin osamiseen sisältyvää yhteiskunnallista kokonaisnäkemyksiä voidaan hyödyntää silloin, kun opiskeluhoollon järjestämistä ajatellaan toiminnallisena kokonaisuutena (STM 2015, 4). Toimijoiden työnjakoa ja toimenkuvia tarkentamalla voidaan vähentää päällekkäistä työtä. Palveluketjun hyötysuhdetta kohennetaan myös toimijoiden välistä tiedonkulkua parantamalla. Asiakkaan suostumuksella koottu asiantuntija ryhmä (liite 2; STM 2015, 12) turvaa samalla asiakkaan oikeuksia muutenkin.

Sosiaalityöntekijän koulutus ja kelpoisuus – ja usein myös työkokemus – tuovat opiskeluhooltoon lisää ammatillista osaamista (kuvio 5). Varhaisen tuen järjestäminen on osa tätä osaamista. Asiaan voidaan vaikuttaa lisäämällä havainnointia ja tukea varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välisen nivelvaiheeseen sekä perusopetuksen alkuvuosiin. Itse asiassa koko lain tavoitteiden ydintä on mahdoton tavoittaa ilman ongelmien varhaista havaitsemista ja niihin puuttumista (kuvio 6). Kun lapsi oireilee sillä tavoin, että aikuisten huoli herää, on tärkeää pystyä vaikuttamaan näkyvän oireilun syihin. Yhteistyö erityisopettajien ja oppilashuollon henkilöstön välillä parantaa lapsen ja hänen huoltajensa oikeutta varhaisen tuen saamiseen. Varhaisella tuella ei tarkoiteta ainoastaan varhaiskasvatuksen tai perusopetuksen alkuvuosina annettavaa tukea, vaan asia koskettaa yhtä lailla myöhempien vuosiluokkien oppilasta, jonka oireilu jostain syystä tulee näkyviin vasta ensimmäisten kouluvuosien jälkeen.

KUVIO 6. Opiskeluhoiltotyön toivottu kehityssuunta (Miettinen 2016).

Asiakkaan tueksi saatavat vastaavan kuraattorin palvelut hyödyttävät myös koulukuraattoria; samoin suora tuki kuraattorille koituu asiakkaan eduksi. Välittömällä ja välillisellä hyödyllä on selkeä keskinäinen yhteys. Lopputulos on tuen muotoa tärkeämpi. Työparityöskentely, konsultointi, lisäresurssit oppilashuoltoon ja esimiestyö hakevat kuhunkin tilanteeseen sopivan keskinäisen suhteen ajan mittaan. Ajallaan saatu oikeanlainen tuki ja kokemus onnistuneesta vuorovaikutussuhteesta ovat asiakkaan kannalta olennaisempia kuin käytetyt työmenetelmät. (Veivo-Lempinen 2009, 207.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa asioiden arvottaminen on haasteellista. Tutkittavana asiana ovat ilmiöiden luonne, laatu ja syvyys eikä esiintymistiheys tai frekvenssi. Puolistrukturoitu teemahaastattelu antaa haastateltavalle mahdollisuuden painottaa ja korostaa tärkeiksi kokemiaan asioita. Tässä tutkimuksessa ei ole pyritty mitattavaan tai määrälliseen tarkkuuteen, vaan ilmiön laadullisen vaikuttavuuden arviointiin. Lähivuosina opiskeluhooltoon ja myös vastaavan kuraattorin rooliin tarkemmin syventyviä tutkimuksia nähdään varmasti enemmän. Pitempi aikaperspektiivi antaa silloin enemmän kokemuspäistä tietoa tutkittavasta asiasta.

Kuormitustekijöiksi on haastatteluissa nimetty muun muassa kiire, suuri työmäärä sekä ajankäyttöllinen ristiriita asiakastyön ja muun työn välillä. Lisäksi haastatteluissa ilmenivät yhteistyön ongelmat eri tahojen kanssa, riittämättömyyden tunne, ammatillisen osaamisen puute, muilta tahoilta kuraattorityötä kohtaan kohdistetut paineet sekä turhautuminen asiakkaan asioiden etenemättömyyteen tai uuden lain käytänteiden hitaaseen toteutumiseen. Kuormittavuudesta huolimatta koulukuraattorit yleisesti kokevat työnsä palkitsevana ja mielekkäänä. Useimmat kuraattorit kokevat olevansa omalla paikallaan työskennellessään lasten ja nuorten parissa.

Tämä tutkimus voi edesauttaa kuraattorityön käytänteiden ja laadun kehittämistä omalla paikkakunnalla ja lähialueilla. Opinnäytetyöksi koottu raportti, jossa peilataan odotuksia ja kokemuksia tuoreeltaan lakimuutoksen jälkeen, palvelee tärkeän asian näkyväksi tekemistä ja puheeksi ottamista. Ei ole yllätys, että koulukuraattorien puheenvuorot kertovat työn laadullisesta ja määrällisestä kuormittavuudesta. Ennako-olettamus asioiden ja rakenteiden hitaasta muuttumisesta osoittautui paikkansa pitäväksi. Kuulluksi tulemisen kokemus – ennen kaikkea esimiehen taholta – lisää tunnetta siitä, että omaa työtä arvostetaan.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

ALASUUTARI, Pertti 1995. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

ASETUS LASTENSUOJELUASETUKSEN MUUTTAMISESTA 546/1990. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-03-21.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1990/19900546>

BRONSTEIN, Laura 2003. A Model for Interdisciplinary Collaboration. Julkaisussa: LISHMAN, Joyce (toim.) Handbook for Practice Learning in Social Work and Social Care: Knowledge and Theory. Second Edition, 340–342.

HIRSIJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

IKONEN, Oiva ja VIRTANEN, Pirkko 2007. Erilainen oppija, yhteiseen kouluun: kokemuksia yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden kehittämisestä. PS-Kustannus.

KAURANEN, Aila 2015. Kasvokkain ryhmässä – kohtaamisen mahdollisuus. Teoksessa: Ryhmäanalyysiyhdistys ry. Jäsenlehti 2/2015, 7–21.

KIVILUOMA, Tea 2010. Koulukuraattorin monet roolit. Pehdytysopas koulukuraattorin työhön Turussa. Verkkojulkaisu. [Viitattu 2016-03-11.] Saatavissa: https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/16662/Kiviluoma_Tea.pdf?sequence=1

LAKI LASTENSUOJELUSTA 417/2007. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-03-21.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#P43>

LAKI MIELENTERVEYDESTÄ 1116/1990. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-03-21.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116#L2>

LAKI OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLLOSTA 1287/2013. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-03-02.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

LAKI PÄIHDEHUOLLOSTA 41/1986. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-04-14.] Saatavissa: [https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041?search\[type\]=pika&search\[pika\]=päihdehuoltolaki](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041?search[type]=pika&search[pika]=päihdehuoltolaki)

LAKI SOSIAALIHUOLLOSTA 1304/2014. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2016-04-10.] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>

METSÄMUURONEN, Jari 2008. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. International Met-help.

OPETUSHALLITUS 2011. Huomisen hyvinvointia – kehys oppilashuollon kehittämiseksi. Verkkojulkaisu. [Viitattu 2016-04-06.] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/138894_Huomisen_hyvinvointia.pdf

OPPILASHUOLTOKOMITEAN MIETINTÖ. 1973:151. Helsinki: VAPK-kustannus.

POLLARI, Jorma ja KOPPINEN, Marja-Leena 2010. Ketä kannattaa opettaa. Juva: WS Bookwell Oy.

RAHKO, Elina 2011. Samassa veneessä sosiaalialalla. Tutkimus sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kokemuksista työparityöstä. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. Rovaniemi. Pro gradu –tutkimus. [Viitattu 2016-03-14.] Saatavissa: <http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=90906602-0672-484f-ac5e-e363e41c793a>

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ 2015. Kuntainfo 13/2015. Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädäntö. Soveltamisohje.

TAANILA, Anja 2007. Laadullisen aineiston analyysi. Oulun Yliopisto. [Viitattu 2016-04-02.] Saatavissa: http://kelo.oulu.fi/jatkokoulutus/AT_Laadullisen_aineiston_analyysi_170407.pdf

TERVEYDEN- JA HYVINVOINNIN LAITOS 2014. Kouluterveyskyselyt v. 2006–2013. [Viitattu 2016-03-21.] Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/kouluterveyskyselytulokset/tulokset-aiheittain/oppilas-ja-opiskelijahuolto>

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

VEIVO-LEMPINEN, Lea 2009. Nuoren aito kohtaaminen. Auttajan työhyvinvointi. Julkaisussa: LÄMSÄ, Anna-Liisa 2009 (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva: WS Bookwell Oy, 197–211.

WALLIN, Aila 2011. Sosiaalityö koulussa. Avaimia hyvinvointiin. Helsinki: Tietosanoma Oy.

LIITE 1: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

A. TAUSTAKYSYMYKSET

1. Nykyinen työtehtävä ja työnantaja?
2. Kuinka kauan olet työskennellyt koulukuraattorina/vastaavana koulukuraattorina?
3. Koulutus?
4. Aiempi työkokemus?

B. SISÄLTÖKYSYMYKSET

5. Kuinka monta kuraattoria tai vastaavaa kuraattoria työskentelee oman työnantajasi palveluksessa?
6. Keitä muita oppilashuollon työntekijöitä (kouluterveydenhoitajat, koululääkärit, koulupsykologit ym.) organisaatiossa työskentelee?
7. Miten määrittelisit oman työsi keskeisimmät tavoitteet?
8. Minkälaisia ajatuksia tai kokemuksia sinulla on vuonna 2014 voimaan tulleesta uudesta oppilas- ja opiskelijahuoltolaista? Onko laki tuonut omaan työhön liittyviä muutoksia?
9. Laissa määritellään nyt ensimmäistä kertaa vastaavan kuraattorin tehtävä.
 - a) Miten vastaavan kuraattorin palvelut on järjestetty ja toteutettu työpaikallasi?
 - b) Miten vastaavan kuraattorin palveluiden saatavuus on vastannut tarpeita?
 - c) Mitä ajatuksia sinulla on vastaavan kuraattorin työstä? Kerro vapaasti myös omista odotuksistasi, tuen tarpeistasi ja kokemuksistasi.
10. Minkälaisena näet vastaavan kuraattorin ja koulukuraattorin välisen työnjaon? Miten haluaisit sitä kehittää?
11. Mikä tai mitkä ovat tai olisivat mielestäsi vastaavan kuraattorin tärkeimmät tehtävät?
12. Mitä muuta asiaan liittyvää haluaisit vielä kertoa?

LIITE 2: OPPILASHUOLLON SUOSTUMUSLOMAKE

Oppilaan nimi _____

lk _____

Syntymäaika ____/____/____

SUOSTUMUS ASIOITTENI KÄSITTELYYN OPPILASHUOLLOSSA

Suostumus yhteistyötahojen mukanaoloon:

huoltaja/t	
luokanopettaja/-valvoja	
erityisopettaja	
rehtori/koulunjohtaja	
oppilaanohjaaja	
kouluterveydenhoitaja	
koululääkäri	
koulukuraattori	
koulupsykologi	
vastaava kuraattori	
muu taho, mikä?	

Yhteistyön tavoite: _____

Pyhäjärvellä _____ / _____ 20____

Oppilaan tai huoltajan allekirjoitus: _____

Nimenselvennys _____